

PROF. DR. SELİM ÇETİNER

Sabancı Üniversitesi
selim.cetiner@tematik.com.tr

Organik ürünler doğal mı?

Organik tarım özellikle büyükşehirlerde yaşayan insanların çok önem verdiği bir konu. Ancak organik ürünler insanların zannettiği gibi doğal yetiştirme koşullarıyla üretilmiyor. Yaşanan bilgi eksikliğinden en çok faydalananlar ise akıllı girişimciler.

Son yıllarda Türkiye’de moda haline gelen organik ve doğal gıda çılgınlığı, diğer birçok şey gibi ABD ve Avrupa kaynaklı. İnternet sağ olsun; bizim “entel” takımı da internette okuduklarını alıp, allayıp pullayarak karnını ancak doyuran halkımıza organik gıdaları “dünyayı kurtaracak Tarzan” olarak anlatıyor.

“Organik Tarım” yazıp Google’da aradığınızda, ilk sırada çıkan Vikipedi “Organik tarım, bitki nöbetleşmesi, yeşil gübre, kompost, ‘biyolojik zararlı kontrolü’nü içeren ve toprak üretkenliğini sağlamada mekanik işlemeye dayanan; sentetik gübre, pestisit, hormon, hayvan yem katkıları ve genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanımını reddeden veya sınırlayan tarım yöntemidir” diyor. Bu tanımın benzerlerini, organik tarımla ilgili hemen tüm yerli-yabancı kaynaklarda görmeniz mümkün. Bununla beraber, bu isimlendirmenin gerçeği yansıtmadığını bilen bazı ülkeler “organik tarım” yerine “ekolojik tarım” ya da “biyolojik tarım” deyimlerini tercih ediyorlar. Neden diye sorarsanız: Çeşitli dillerde biraz farklı anlamlar yüklenmiş olsa da, organik, “canlı organizmalarla ilgili” molekülleri ya da olayları tanımlar. Bu itibarla, organik olmayan bir bitki ya da hayvan yetiştirmek zaten mümkün değildir. Bunun yanında, bu tanımın aynı derecede sorunlu diğer bir yanı da; “sentetik gübre, pestisit, hormon, hayvan yem katkıları ve genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanımını reddeden veya sınırlayan...” denmesidir. Şüphe yok ki insanları “organik gıdalara” en fazla cezbeden de bu iddia. Bu yazıda, öncelikle “sentetik gübre, pestisit ve hormon kullanmadan yapılan üretim” iddiası ne kadar doğru, ardından organik ürünler doğal mı konusunda okurları aydınlatmaya çalışacağım.

Organik ürünler ne gerçek anlamda doğal ne de hiçbir kimyasal girdi kullanılmadan üretilmiş ürünlerdir. Tüm dünyada kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş bir dizi kimyasalın kullanımıyla ve belli standartlara göre üretiliyorlar.

Organik tarımın başlangıcı

“Organik Tarım” hareketinin başlamasını ve gelişimini kısaca özetlemek gerekirse, bunu yine bizzat tarımla uğraşan ve doğal yaşam döngülerini iyi gözlemleyen birkaç öncü kişiyi hatırlayarak yapmak herhalde yerinde olacak. Örneğin Alman mistik antropolojist Rudolf Steiner 1924 tarihinde kaleme aldığı “Tarım Dersi” başlıklı kitabında “biyodinamik” tarımın felsefesini anlatırken, toprağın sağlığı üzerine yoğunlaştı. Ağırlıklı olarak da bitkisel üretimle topraktan uzaklaştırılan (sömürülen) minerallerin yerine konulması için çiftlikten çıkan her türlü bitkisel ve hayvansal atığın kompostlanarak toprağa geri verilmesi üzerinde durdu.

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarına kadar İngiliz sömürgesi olan Hindistan’da görev yapan Albert Howard ise 1940 yılında yazdığı “Tarımsal Vesayet” başlıklı eserinde, insanlığın ve uygarlığın geleceğinin “İnsanların faaliyetleri, aslında en önemli varlıkları olan toprağı ve toprak verimliliğini koruyabilecek mi?” sorusunda yattığını belirtti. Howard’a göre toprak verimliliği ancak bir muhasebeci titizliği ile topraktan uzaklaştırılan minerallerin hesaplanarak toprağa iadesi ile mümkün olabilir ve ancak böyle topraklarda yetiştirilmiş ürünlerle beslenen insanlar sağlıklı olabilir.

Yapay gübreler yerine doğal gübrelerle toprak verimliliğini artırmayı öngören “sürdürülebilir tarım” kavramı bugünkü “organik tarım”ın temelini oluşturuyor. Diğer ayağında ise sentetik pestisitlerin (bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele kimyasalları) kullanılmaması var.

Tarımda kullanılan sentetik mücadele ilaçlarının doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini ilk kez kitaplaştırarak dikkatleri bu noktaya çeken, 1962 tarihli “Sessiz Bahar” kitabıyla Rachel Carson oldu. Carson’un bu muhteşem kitabı sayesinde DDT önce ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde, ardından da Türkiye’de yasaklandı. Tarımda aşırı ve bilinçsiz kimyasal kullanımının Çukurova’daki doğal yaşamı son 50 yılda nasıl olumsuz etkilediğini bizzat gözlemlemiş birisi olarak, DDT yanında diğer birçok kimyasalın doğa ve gıda zincirindeki etkilerini kabul etmemem mümkün değil. Tüketicilerin de tarımsal üretimde bilinçsizce kullanılan tarım ilaçlarından endişe duyması kadar doğal bir şey olamaz.

Organik ürünler doğal yetişmiyor

Bununla beraber, özellikle dikkatiniz çekmek istediğim husus şudur: “Organik tarım” ya da “organik ürünler” sizin hayalinizdeki gibi doğal yetişmiş yani eskilerin tabiriyle “hüda-i nabit” doğal ürünler değildir. Doğrudur; organik ürünler yetiştirilirken, çoğu sentetik gübre ve pestisit kullanılmaz. Ancak 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve ilgili iki adet yönetmeliğinde belirtilen bir kısmı organik (hayvan dışkısı gibi) ama bir kısmı da organik olmayan gübreler, bunlara ilaveten bitkisel kökenli (fare zehiri gibi) toksik maddeler ve bakır oksit ile bakır sülfat gibi organik olmayan kimyasallar kullanılır, hem de yoğun biçimde.

Başka bir anlatımla, organik ürünler hiç kimyasal kullanılmayan, doğanın bağrında kendiliğinden büyüyen ve toprağı alın teriyle sulayan üretici kardeşlerimiz tarafından sizlere ulaştırılan ürünler değil. Ancak, organik ya da ekolojik pazarlarda bulduğunuz bir kısım kekik, adaçayı, defne yaprağı, yabani mantar gibi doğadan toplanarak sizlere ulaşan ürünler doğal yetişmiş olabilir ki bunların da bir kısmının artık seralarda yetiştirilmeye başladığını görüyoruz. Şimdi de organik ürünlerin doğal olup olmadığını biraz irdeleyelim. Önce doğal nedir? Ona bakalım.

Doğal nedir?

Doğada bulunan ya da doğa tarafından üretilen şeylere doğal denir. Örneğin, Japonya’da meydana gelen deprem ve tsunami doğaldır; ormandan topladığınız zehirli mantarlar doğaldır; bunların neden olduğu ölüm doğaldır. Ölüm doğaldır, zira doğadaki tüm canlılar doğar, büyür ve ölürlü. Şeker hastalığı olan bir insanın insülin noksanlığından ölmesi doğaldır, ama insülin iğnesi doğal değildir. İnsanların mikrop kaparak hastalanması doğaldır; ama antibiyotikler ile tedavi olması doğal değildir. Doğadaki tüm hayvanlar gibi insanlar için de çıplaklık doğaldır, giysi giymek ise doğal değildir. Erkeklerin sakallı olması doğaldır, tıraş olmak doğal değildir. Çöpün kokması doğaldır. Bazı insanların canavar ruhlu olması, etrafındaki insanlara zarar vermesi doğaldır.

Yani doğal olan her şey iyi, güzel ve zararsız olmak zorunda değil. Yurdumuzda binlerce doğal bitki var. Bunlardan ancak çok az bir kısmı yemeye uygun, bir kısmı ise zehirli. Bu doğal ancak zehirli bitkileri yerseniz doğal olarak ölürsünüz. Kolu-nuzun kırılması doğaldır, ama kolunuzun doktor tarafından alçıya alınması doğal değildir. Tuz doğaldır, ama bazıları için tuz zararlı hatta ölümcüldür. Et yemek doğaldır, ama eti pişirip yemek doğal değildir.

Doğaüstü güçler doğal değildir, ama doğaüstü güçlere inanmak doğaldır; ruha iyi gelir. Okumak yazmak doğal değildir. Abdestiniz geldiği yerde “def-i tabii” yapmak doğaldır, ama uygar değildir. Uygarlığın kendisi doğal değildir. Hayvanların bir kısmında monogami doğaldır, ama çoğunda değildir. Aşık olmak, üremek doğaldır, ama evlilik doğal değildir. Doğal olan nedir ne değildir örneklerini artırmak mümkün. Bununla beraber, ön yargılardan bağımsız düşündüğünüzde, doğadaki atomlardan oluşan moleküllerin ve bu moleküllerden oluşan tüm organizmaların ya da maddelerin doğal olduğunu görmemiz gerekir. Ayrıca insanların, nüfusu 20 milyona dayanmış İstanbul gibi bir metropolde yaşamanın oluşturduğu baskı ile belki de romantik duygularla kırsal yaşama, organik tarıma özlem duymaları doğaldır.

Özetle, bugün büyük şehirlerde oturanların şu veya bu nedenle organik ya da doğal ürünlere duymuş oldukları özlem ve bunun yarattığı talep, bazı girişimci ruhların oluşan bu pazar talebine yönelik “organik” ya da “doğal” ürün markalarını akıllıca kullanmalarına yol açtı. Yani organik ürünler ne gerçek anlamda doğal ne de hiçbir kimyasal girdi kullanılmadan üretilmiş ürünlerdir. Organik ürünler, tüm dünyada kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş bir dizi kimyasalın kullanımıyla ve belli standartlara göre üretilmiş ürünlerdir. Eğer paranız çoksa ve ruhunuza iyi geliyorsa tabii ki organik yemeye devam ediniz. Ancak, organik gıdaların öyle düşündüğünüz gibi pek de doğal olmadığı, bunun yanında daha besleyici ya da daha sağlıklı olmadığı gerçeğini de aklınızdan çıkarmayınız. ■